

Heldur Sander: Estonia juurdeehitis on vajalik ja igati võimalik

Estonia juurdeehitise arhitektuurilise lahenduse planeerimisel peab kindlasti arvestama looduskeskkonnaga, mis seoks senise ja tulevase haljastuse uue hooneosaga, kirjutab Heldur Sander.

Viimasel ajal on üha enam Estonia teatri juurdeehitisega seonduvate arutelude ja vaidluste objektiks muinsuskaitseliste argumentide kõrvale toodud ka looduskaitse. Looduskaitse on emotsionaalselt kütkestav valdkond, kus arvajate liigirikkus on muljetavaldav, aga professionaalne arvamus mõõdukalt napp.

Põhjus on lihtne: juurdeehituse vastaste soov takistada meie ühe olulise kultuurilise maamärgi edasiarendust selle ajaloolises asukohas on muljetavaldav, kuna isegi riigikogu otsust ei peeta küllaldaselt autoriteetseks.

Vastasseisu toidetakse tihtipeale emotsionaalsete hoiakute kujundamisega, kus üheks oluliseks argumendiks on oht meie kesklinna haljasaladele. Seetõttu ongi vajalik pilguheit Estonia juurdeehitusega seotud reaalsele looduskeskkonna muutustele ja sisule. Oma roll on ka Estonia ja teda ümbritseva roheala ajaloolisel kujunemisel.

Omaaegne draamateatrina mõeldud Estonia otsustati rajada bastionaalsele alale, kus juba 1896. aastast hakkas tegutsema Uus Turg ja kuhu 1900. aastal ehitati turuhoone. Uue Turu otsa ehitati aastail 1909-1910 Saksa teater, mida me nüüd tunneme Eesti Draamateatri nime ja sisu all. Teater Estonia valmis 1913. aastal vabale pinnale tollase Estonia puiestee äärde.

Oluline on kohe märkida, et mingist pargist ei saanud Estonia hoone valmimise ajal juttugi olla, kuigi tol ajal oli juba puid istutatud praeguse Viru hotelli kõrvale ning Estonia tänava puiesteele. Eesti Ajalooarhiivi kolmel fotol, mis on tehtud vahemikus 1920-1930, on neist ajaliselt esimesel Estonia ümbrus lage, teisel on näha hoone ees puude rida, kolmandal aga on Estonia esine ala haljastatud ja leidub suuri puid.

1948. aastal kaotati Uus Turg ja lammutati senine turuhoone. Endist Uue Turu ala puudega ei haljastatud, küll aga istutati

err.ee

Eesti Draamateater
Estonia teater
Teater

Estonia taha üksikud leinasaared ning madal hekk. Turuala sai pinkidega madala süvendi, nende juurde ilupõõsad ja ala kujundati õdusa puhkealaga meeldivaks istumiskohaks, mida ka pidevalt kasutati. Sealne 1905. aasta Uuel Turul tulistamist ja ohvreid mälestav skulptuur aastast 1959 oli küll liiga prevaleeriv, kuid sellega oldi harjutud.

Tammsaare park rajati 1950. aastate algul ja pikkamööda sai see aiandusarhitekt Harald Heinsaare projekti järgi loodud park Estonia hoonega tervikuks. Kuigi sõjajärgsete tingimuste tõttu istutati sinna puid ja põõsaid hetkel kättesaadavatest taimedest, saavutati siiski suur liigirikkus.

Oluline on see, et haljasala ei rajatud ainult läbikäigupargiks. Köitvaks peatuspaigaks oli näiteks süvend selle keskel oleva purskkaevuga, mis sai inimestelt palju tähelepanu ning andis ka kuumadel suvedel jahedamat õhku. 1976. aastal park rekonstrueeriti, kaotati purskkaev ja park muutus pigem läbikäigualaks.

1978. aastal sai pargis mälestusmärgina istekoha kirjanik Anton Hansen Tammsaare. 2004. aastal võeti park looduskaitse alla ja 2006. aastal sai see esimese kaitse-eeskirja. Park rekonstrueeriti aastatel 2016–2020 ja sinna ehitati kohvik-paviljon Opera, mis ei olnud vähese funktsiooni tõttu just väga tark samm.

Huvitaval kombel ei ole kritiseeritud parki rajatud Operat, mis seisab kunagise turuhoone asemel. See ei omanud mingit tähtsust, kuna tegu oli puhtalt ärilise huviga. Ehitisega rikuti pargi senist struktuuri ja ka haljastust. Sel hoonel pole siiani selget funktsiooni ega otsest seost ooperimajaga.

"Sisuliselt loodi kivila, mida ümbritseb puude rida, ala ei anna isegi puiskivila mõõtu välja, mis kuuma ilmaga jahutaks."

Estonia tagune ja Pärnu maantee vaheline Uue Turu ala rikuti samuti ära uudse projektiga. Mis maastikuarhitektuuriline ime see ikka on, täidame süvendi, paneme kiviplaadid ja nendesse pärnad kasvama? Sisuliselt loodi kivila, mida ümbritseb puude rida, ala ei anna isegi puiskivila mõõtu välja, mis kuuma ilmaga jahutaks.

Kokkuvõtteks oleks vajalik rõhutada, et bastionide vööndi servaalale on ikka ehitatud, kuigi jah, siin on valitsenud mõõdukus. Rõhumine Tammsaare pargi looduskaitsealusele staatusel ei ole Estonia juurdeehituse puhul korrektne. Keegi ei rääkinud looduskaitsest siis, kui park suure raha eest uuendati, ja seda suhteliselt ebaõnnestunult.

Kuid aeg on edasi läinud ja esitanud Estonia hoonele ning selle ooperisaalile uusi nõudmisi. Seda nii kuulajate kui ka esinejate tarbeks. Juurdeehituseks annab võimaluse Estonia tagune ala kuni Pärnu maanteeeni.

Estonia juurdeehituse arhitektuurilise lahenduse planeerimisel peab kindlasti arvestama looduskeskkonnaga, mis seoks senise ja tulevase haljastuse uue hooneosaga.

Estoniale planeeritav juurdeehitus ja selle sidumine looduskeskkonnaga on kahjuks olnud teineteisest eraldatud lähenemised, mistõttu ei vaielda ega arutleta juurdeehituse küsimuse kui terviku üle, vaid killustatuna. See annab võimaluse vastalistel kasutada reaalsuses täiesti lahendatavaid aspekte just vastasseisu argumentidena ning tulemuseks on meie rahvuskultuurile olulise hoone ja selle sisu arengu seiskumine.

Estonia valmis 110 aastat tagasi, seega tähistame sellel aastal olulist tähtpäeva. Tehkem siis Eesti kultuurile, ooperiteatrile ja kõigile meile kingitus ning otsustagem juurdeehituse rajamise kasuks. Sellega tagame rahvusoooperi tegutsemise veel sajanditeks. Piirangute küsimuse saab lahendada asises diskussioonis, kus eesmärk on lahendus, mitte vastasseis. Muinsus- ja looduskaitse on ikkagi selleks, et tagada tark ning põhjendatud säilimine ja areng, mitte igavene seisak.

Heldur Sander on Tartu Ülikooli loodusgeograafia haridusega, maastikuteadusliku suunaga. Ta on töötanud Tallinna botaanikaaias, olnud Tallinna haljastuse inventeerija ning tegelenud Tallinna looduskeskkonna kaasaegse seisuga ja ajalooaga.

Toimetaja:

Kaupo Meiel

